

ORGANULU LUMINAREI.

Gazeta Beserecesca, Politica, e literaria.

Cu pre Gratiosa invidentia.

Sambata

Nr. XLVI.

15 Noemvre. 1847

PRAGA, 3 nov. st. n. Comitela Rud. Sta-
tion gubernatoriulu Silesiei si Moraviei, precum
se aude, chiaru acum se denumi de supremu Burg-
grafu al Boemiei, si va intru in noua-si derega-
toria numai de catu dupa alegerea Arci-Ducelui
Stefanu de Palatinu Ungariei.

POSITIONU, 11 nov. st. n.

MAIESTATEA Sa C. R., Regele apostolicu
FERDINANDU, impreuna cu M. S. Imperates'a,
insocite de Inaltimela loru c. r. Arciducii Fran-
ciscu-Carolu, Franciscu-Josefu, Ferdinandu-Carolu,
Albertu si Leopoldu, sosira in 11 nov. ser'a pre
naea-de-vapora 'Sofia' in Posionu spre deschide-
rea Dietei Ungariei. La portulu dunarei, Deputa-
tiunea tierci subtu conducerea C. R. Arciducelui
Stefanu, esi inainte spre acuprinderea si saluta-
rea MM.loru Sale si pre Inaltiloru ospeti; de un-
de aciasa Pre Inalti, prein midioloculu a doua
linei formate de militi'a regulare si civica, ur-
mati de Deputatiunea regnicolare pedestra si cu
capulu descoperitu, trecura pre subtu arculu tri-
umfale la port'a pescariloru si descalcara in pa-
latiulu Comitelui Viczai. Cetatea si tote calile
erau pomposu iluminate, si M. Sa Imperates'a sie-
diendu de a steng'a Regelui, cu zembetu desfata-
toriu respondea entusiasticeloru buhe-orari, 'eljen'
indereptate parchiei anguste.

Posionu, 10 nov. st. n. inainte de media
di la 10 ore se tienu I Siedentia cerculare
subtu presiedenti'a deputatiloru dein comitatari-
le Posionu si Abau. Cu ocaziunea acesta inainte
de tote s'a decisu, ca in diua urmatoria se se
alega notarii Cercurilor *) si censorii jurnalul-
lui. Dupa aceea deputatulu dein com. Pestei catu
e pentru preparatiunile necesarie la alegerea Pa-
latinului facu proiectele urmatorie:

1) Formul'a de juramentu a Palatinului in
sensulu legiloru noue se se traduca in limb'a un-
gurésca. In urm'a cestui proiectu traducerea un-
gurésca a formul'ei de juramentu facuta in a. 1790,
pre carea regiulu Personale o dede mainainte
Presidentiloru, Staturile, dupa ce se ceti, o acce-
ptara.

2) Totu acelasu oratoriu amesuratu instruc-
tiunei sale proiecta, ca pre In. Sa Stefanu Arci-
ducele Propalatinu selu alega de Palatinu, si it-
ca in acelasu modru, pre cum se intempla alege-
rea in a. 1790; candu adeca candidarea se dede
Staturiloru tierci, acestia itce nu o deschisera.
Maioritatea accepta si proiectulu acest'a.

*) Celoru patru Cercuri, in care e impartita Ungaria.

Posionu, 11 nov. st. n. In Siedentia
cerculare II se adevetira 1) cuventarile gra-
tulatorie, 2) formul'a de juramentu a Palatinului
3) anunciarile in obiectulu alegerei Palatinului.

In antai'a Siedentia dietale a SS. si
OO-loru tienuta totu in diu'a mai susu numita r.
Personale cu o cuventare pomposa saluta pre
SS. si OO., spre ce respunse B. Rudhyánszky
deputatulu dein Capitulu Strigonului. Dupa a-
ceca se denumi o deputatiune spre a gratula In-
altiei Sale Arciducelui Stefanu, precum si Ma-
gnatiloru. Dupa statorirea anunciariloru memora-
te mai susu si cetirea regulamentulu pentru de-
schiderea dietei se despartu Siedentia.

In antai'a Siedentia dietale a Magna-
tiloru tienuta totu in diu'a mai susu numita In.
Sa Arciducele Stefanu, pre carele a fora de
Curtenii sei lu-petrecu si fratele Arciducele Jo-
sefu, fiendu dein partea Magnatiloru acuprehsu
cu cele mai sgomotose vivate, indrepta cuvente
energiose catra Magnatii adunati, deintre carii
Ilustritatea Sa Joane Ham Episcopulu dela Sat-
mariu a intepretatu semtiementele. Dupa aceea
aretanduse dein partea SS. si OO-loru deputatiu-
nea gratulatoria, spre cuventele ei Inaltulu Arci-
duce respundindu in cuvente caldurose denumi
o deputatiune spre a regratula Tablei de giosu.
Dupa o scurta desputa catu e pentru juratulu
dietei si stenografi (iute scrietori), in catu adeca
unii voeau, ca sese inmultiesca numerulu steno-
grafiloru, ca dupa diece minute se se scimbe unii
pre altii; inse In. Sa obserbandu, ca de ora ce
nu se pre afla insi indemanateci, proiectulu ace-
st'a nu se pote efaptu, remase sistem'a de main-
ainte. Si se pertracta anunierea despre formu-
la de juramentu si alegerea Palatinului. Inalti'a
Sa departanduse, presiediu Judele tierci Georgiu
Majláth. Resultatulu fu, ca se acceptara anunclá-
rile Tablei de giosu.

Posionu, 12 nov. st. n. la 10 ore SS. se
adunara in palatiulu primatiale, unde, dupa ce
se tienu 'Veni Sancte', Maiestatea Sa C. R. cu
o suita splendeda si intre vivate ne incetate se
infacisia spre a deschide diet'a. Primariulu Can-
celariu Comitela Georgiu Apponyi mainainte
de a se inmanu propusetiunile regie, tienu cuventa-
re catra SS-rile tierci. Acum Maiestatea Sa dein
tronulu Seu in limb'a ung. cuventa: 'Me bucuru,
ca vediu aici Staturile Ungariei; voi'ami
parentesca arata propusetiunile regie.
Acceptatile cu incredentiare. Acestele ur-
ma ne descriulu sgomotu al vivateloru intre su-
netele sabieloru. Dupa aceea Maiestatea Sa in-

manuă propusețiunile regie sigilate Judelui țierei Comitelui Georgiu Majláth; acestă țienú o cuventare. După aceea Maiestatea sa se retrase în apartamentele Sale, ér' SS-rile țierei se departara la Adunare mestecata, în carea se deschisera propusețiunile regie, care în 11 puncturi cuprindu în sine alegerea Palatinului, nutrețiulu și cortelulu militarescu, regularea cetatiloru regie, a cercuriloru libere și a capituleloru catu e pentru votizare, organizarea de in la-intru a cetatiloru libere, rescumpararile și si relatiunile urbariali, regularea vameloru de in marginea, mediulocele de comunecatiune și drumurile, reincorporarea Partiloru, codicea criminale, replatiirea antecipariloru la camară regia. Celinduse aceste Arciducele STEFANU cu o anima se strigă de PALATINU, după aceea Staturile țierei pre Palatinulu alesu l'aretara Maiestatei Sale, și Maiestatea Sa lu-confirmă în cuvente unguresci: „Alegerea acesta cu potereami regia bucuosuo confirmu.” In. Sa Palatinulu Stefanu depunendu juramentulu cu celu mai profundu omagiu și multiamita acceptă confirmarea, descoperindu dorenti'a publica a natiunei: „Se via Regele.” Spre acéstă respunse Maiestatea Sa: „Amate Fratiore urméza în dregatoria esemplulu parentelui.”

CLUSIU, 9: 21 nov. Exc. Sa R. Cancelariu de Curte L. B. Samuele JOSIKA sosiaici de in Viena în 7: 19 nov. intru dorit'a sanctate, și va petrece, precum se aude pana miercurea venitoria 12: 24 nov. Corulu c. r. Regimentu pedestru alui Carolu Ferdinandu intr'aceasi séra curteni marelui ospe cu musica militaria. (M. és J.)

ORESTIA, 5: 17 nov. O arte aici pan'acum nevediuata convocă publiculu ungurescu patronitoriu de aici,—societatea teatrale statoria de in júni ungui subtu directiunea D. lui Jos. Farkas, trecundu pre in opidulu nostru, și produce representatiunile în limb'a romanesca. Pan'acum inaintea unui publicu numerosu jocă doue bucăti „Pretios'a” și „Caciál'a-sunatoria”, și după vre o doue alte productiuni voru purcede mai incolo. Erá bucuria a audí, cum un poporu apasatu, uitatu, o natiune, care nu avuse un trecutn asia stralucitu, se rapéde curatindusi limb'a natiunale de in stilulu culinariu, asio formá intru o limba literaria, poetica și conversatiunale, și cum se rapede imbratiosandu ide'a civilizatiunei a tota lumea, a ne arată, cum ca ei se desceptara. Multiemita și laude acestoru alesi, carii cu fapt'a și cu pen'a influescu spre cultivarea spiritulu comunne.

Tibur.

A N G L I A.

LONDON, 3 nov. st. n. Cu tote ca Parlamentulu e convocat pre 18 nov. cuventulu de tron in se nuse va țiené de catu în 23 ale acias; cauza se dice a fi, că ci alegerea Cuventatoriulu (Speaker, I. Spicăr, asia se numesce presidente Camarei Comuniloru în parlamentulu anglescu), și alte negotia preliminarie neaparate intru ori care nou parlamentu voru implé preste capu siedentiele de antaiu ale parlamentulu. Regi'a mai nu se crede, se deschida în persona acestu parlamentu.

Omenii acum incepu a dá dreptate jurnalulu Times, carele numultu ajutoriu asceptă dela

noa'a mesura a banculu în crisea pecuniaria de acum. Temeiulu reului se pare mai afundu a fi pusu de catu numai în ne'ncredentiarea reciproca a lumei comerciali, carele pre in una simpla mesura de a desteptá increderea se ar poté redicá. Temeiulu e pusu prelipenti'a baniloru, seau a midioloculu circulatoriu spre implenirea negotioru ordinarie și trebuentiose; de unde neci indereptarea nu pote se urme de catu după stergearea causeru adeverate, care Times le pune: în relele secerisiuri de in 1845 și 1846, în estravagantiele drumuriloru de fieru, în scumpetea materialeloru crude, etc. După care se computa cum ca de in aste cause mediulu circulatoriu, banii și bancnotele banculu Angliei, s'au impucinatu cu 14 milioane p. st.—Un jurnalulu irlandicu si-bate jocu de Times, carele pre cum vediuramu în nr.

„un'a de in causele calamitatei de acum arunca pre ajutorenti'a data flamendiloru de in Irlandia, dicundu: „Times a ajunsu la aceea inchiare, cumca Angli'a eseraca. Noi platiramu pentru Irlandia 10 mill. p. st. și pre in urmare suntemu surupati. În cei mai de in urma cinci-dieci de ani platiramu sute de milioane în spesele de batái, și de odata de ce-de ce ne radicaramu la mai mare avutiá natiunale; ér' acum țier'a cea mai avuta în lume se seracesca pentru 10 mill. și asta după ce veniturile de in darea pentru avere pusera la mirare și pre cei mai priceputi barbati ai finantielor.”

Comitele Em. de Mensdorf, c. r. Camera-rii și fostulu orecandu Generariu—Comandatoriu în Transilvania, fiulu generariulu francescu marchese de Pouilly, cumnatulu regelui Leopoldu al Belgiulu și veru principelui Albertu, mori de curundu în Richmond.

E L V E T I A.

În minutulu, candu batái'a civile cu tote crudiele neincetatu amenitia a erumpe în Elvetia, e la tempulu seu a cercetá causele, precum și insemnatatea politica și sociale a crisei acesteia. De sieptespre diece și inca de mai multi ani incore cele mai multe Cantone în Elvetia erau un asilu (locu de scapare) deschisu pentru lapedaturu toturoru partideloru revolutionarie de in Europa, e-le erau loculu de adunare pentru toti, carii ne impacanduse cu disciplin'a și ordulu de in patri'alu, voira a'intruduce doctrinele derimarei între valile acele, a caroru fede blanda și onesta simpletate a portariloru odoniora în tota Europa erau de proverbii. Acolo se infratira lapedaturile de in tote țierile cu tote elementele desbinarei, pre care Elvetia inca de mai nainte le portá în senulu ei, și amendoue amenitia acum cu bataia și cu derapanare pre aceia, în care inca mai traiesce onestulu sentiú al confederatiunii. Ospetaletea aretata catra toti cei rei, pre in carea Elvetia pazea și ascundea în senulu ei pre cei mai amari contrari ai ei, este caus'a propria și mai de frunte a reului, căruia vechia confederatiune acum ea insasi are se fia préda. Europ'a de astadata e în stare de a poté judecá, că ore voit'au Austria bun'a fortuna și pacea Elvetiei, candu în prochiatiuni nenumerate și de in anu în anu necurmata i cerú luare a mente spre conspiratorii aceia, carii în ochii lumei nu s'au juratu numai în contra toturoru domnitoriloru pamentulu, ci cu reutate cruda se sculara asupra a tote, ce lumea civilesata de in vechime ca dreptu, datena și fede le onora și le țienesante. Cium'a bataei

civile și adesea sociale acum și cauta victimele în casa aceea, unde ea s'a produs cu maiestria și s'a preparat ani mulți.

Cele acum dese dau chiaca spre acele ce acum au se se întemple în Elveția. Acum se caută spre armările și însemnata lupte de fație.

Bătăia civilă planizată de conducătorii revoluțiunii eobătăia pentru existența politică a Elveției. În minutul, când o majoritate revoluționară minoritatea cantonelor o atinge în așa subsistența suprană, când aceea pune mână de putere spre lucrurile, care în sensul tratatului de confederație foră neci o îndoela e preservată Supranetatei cantonale și isunt cu netiermure supuse, când aceea nu mai pretinsece o libertate foră carea Supranetate cantonale nu se pote socoti, și când aceea și-pune mână spre reșuviunea tratatului confederațiunii, în acel minut sunt în periculu vechile legamente, care de cinci spre diece seculi la fuintele Innului, Rodanului și Renului un numeru de cetăți libere și de comunetate împreunare în o confederație.

Bătăia civilă de fație e îndreptată în contra libertatei regeionare a catolicilor, ce li s'a preserbatu prein trataturi (togmeli). Asia dar' ea după al ei scopu mai de aproape și nemediulocitulu motivu, e bătăia religioară. Inse ne inițim a adaoge: ea nu e în sensul în care seculii mai de nainte vedura bătăi religioare între confesiuni varie creștinesci, ci e o bătăia a necredenției și a blastemarei de Dumnedieu, preste totu în contra regeiunii, și a disciplinei devote a unui poporu credentiosu și curatu în portări. Desi în partea agresorilor stau și de aceea, cari acum se mai numesc încă catolici, așa pre cea laltă parte e o propasire adevărată și unulu de însemnele mai îmbucurătoare în timpurile întunecate și grele, cum că protestanții în favoarea reștrînsei libertatei regeionare a confratilor catolici radicara cuventu dreptu și plenu de putere, precum „Constitutionelul” de în Neuchatel și Gazeta de în Basileă. Celu mai supremu conducătoriu de oste togma a Staturilor catolice Generariulu de Salis-Soglio e protestante. (Obs. A.)

FRANCIA.

PARIS, 3 nov. st. n. Domna-mea ducés'a d' Aumale (l. domal) lasă adi demanția castelulu Saint-Cloud (l. senclú). Înaltimea sa fú petrecuta pan' la suitur'a drumulu de fieru spre Orleans de Regin'a, regin'a Belgiului, ducele și ducés'a de Nemours, principés'a de Joinville, ducele și ducés'a de Montpensier. Ea duce cu sine pre flu-seu principele de Condé. Suit'a ei stă de în Dna Comitésa de Coiffier, locutienatoriulu-generariu Aymar, un doștoru și o lectrice. I. Sa se astepta în 5 nov. la Lyon, în 8 la Toulon, de unde se va imbarcă numai de catu pre fregat'a de vapore „Albatros” catra Algiria. — O însoțire de mai aleși locuitori ai Algiriei se înșentia cu scopu de a luá mosurele mai cuvenentioșe pentru o serbatoria întru marirea fericitei ajungeri aduceșei d' Aumale, ce în curundu se asteptă. — Comitetele Bresson, legatulu Franciei, mainte la Curtea de în Madrid, acum tramesu la cea de în Neapole, se dice aș trecutulu de în lume neprevăditulu, nu foră prepusu, că de mână-sa.

GERMANIA.

LIPSIA, 5 nov. st. n. mori a sêra Dr. Felix Mendelssohn-Bartholdy, renumitulu compusetoriu muzicescu. Ce fú elu la tota lumea cultivată, dela tiermuri Renului, Dunarei și Spreului pan' la Them-

se și Sena, e numai un votu. Repausatulu erá nascutu în a. 1809, febr. 3. Elu cadu întru o nervosa. Se dice că mai multe bucati musicali, unele nefinite, se afla în porto-foliulu lui. Oplu lui celu mai nou e oratoriulu „Elia”, după care noue corone de lauru sia castigat autorulu în Anglia, de unde nu de multu se întorse, și în scurtu se asteptă în Berlinu și Viena.

ITALIA.

ROMA, 18: 30 oct. Crisea ministeriale încă durează, și loculu Cardinalulu Feretti, așa placutu poporulu, încă nu e impletitu. — Principeulu de Joinville, carele cu o flota e la Livorno, ise imputa tare, că ci n'a datu visita marelui duce a Etrariei. (Se scrie înse de alta parte, cumca principele a laturitu la Livorno la însa dorirea marelui duce, pentru securitatea familiei sale în urm'a turburarilor ce au începutu a dá a foră în Florenția.)

TURINU, 18: 30 oct. Gazet'a de Piemont publica o multime de mesure reformatorie luate de Regele Carolu-Albertu, ce au deșteptatu un entusiasmu în poporulu Turinulu aforă de tota mesur'a Adoua-di sêra se efectua o iluminatiune universale, de buna voia, ce întrecu tota asteptarea. Dela 6 ore pan' la 11 ore sêra nu erá de catu un singuru jubilu de multiamita și evviva pre tote calile cetatei, ce erau îndesate de multime foră de ase templă cea mai mica necuvenentia seau înfortuniu. Aceste decrete date de în 29 oct. se atingu de tote, așa catu reformele în sistem'a judeciaria și administrativa sunt complete, de care genu sunt: publicitatea deșbaterilor în materi'a criminală, stergerea juridicțiunilor eșceptionale, statorirea unei curți de casatiune, unitatea judecătoreșca introdusa în totu regatulu, încă și în însul'a Sardinia, reștringere și mai acurată deșnirea puterilor politice, un nou regulamentu pentru tipariu, etc. etc.

PENINSULA PIRENEA.

Un jurnalulu anunția, cum ca generariulu ispanu Maroto, ce deveni famosu prein tratatulu de la Bergara, a moritu în Chili (l. Cili), unde unele negocia interesatorie-lu chiamasera. Elu fú celu de în urma generariu de a lui don Carlos, care închiă tratatulu numitu cu Espartero.

TURCIA.

CONSTANTINOPOLE, 14: 26 oct. În noștea de 24 spre 25 oct. mori aci șierhitoriulu consiliariulu de sanetate de aci cu tote simptomele de colera cu pucine ore după ce l'a cuprinsu reulu. Deșchiderea și cautarea cadavrulu întari pre doștori întru parere-le, cum ca mortulu într'adeveru cadu de colera. — Scirile de prein alte cetăți învecinate a le pontulu euxinu aducu, cum ca coler'a au încetatu de totu, au, unde se mai arata, sia pierdutu de în putere.

TEORÍA DESPRE ROA

Aflata de Doctoriulu Wels, și întarita prein șperimentu de Melloni.

Ro'a se pare mentiloru cugetatorie ca aretarea (fenomenulu) cea mai întogmita de a deșceptă în noi într'unu modu dulce și convingatoriu șentimentulu despre armonia naturei. Ro'a are o neprețuita influenția spre reinvierea și vegetarea plantelor mai cu sama în timpurile de șéceta și în climatele cele ferbenti, în cari plantele preste di mai uscanduse de ferbentile șorelui radie, preste noște adapanduse de roa, reinvieza de nou, și vegeteza. Adevărat'a causa șisica dela care vi-

ne cesta aretare, adeca de unde vine ro'a, remase necunoscuta pana la inceputulu seclului presente, cu tote că impregiarările si conditiunile partinitorie s'eu impedeatoare fura acum de multu cunoscute. Erá lucru de multu cunoscutu, că ro'a numai asiá se pote formá, deca va fi nopte serina, nu va suflá ventulu, si in aeru se va aflá o catime de umediela; asemene se luá a mente că dens'a se asiédia mai multu pe siesu de cátu pe déluri, mai multu pe erba si pe plante mici de cátu pe arburii inalti; si mai pre urma ce pre toti i puneá in mirare erá, că metalele puse noptea a fora neci de cátu nu se umediau, candu lemnele, pietrele, vitrele (glasiele, sticlele) si alte substantie nevegetabili se umediau de roa ca si plantele.

Parerile despre caus'a, dein care urmeza ro'a, sunt impartite; asiá unii cugetau că ro'a e specie de ploia, carea se face dein aburii ce se afla in stratulu celu mai de giosu alu atmosferei, candu cestia prein recel'a de nopte se condensa in picaturi de apa si pica giosu;—altii vediendu că clopotielele cele de vitru (glasia, sticla), cu cari acoperiu gradinarii florile noptea, se umedicscu pre dein la-intru, luandu acea umediela in locu de roa, cugetau că ro'a se inaltia dein pamentu;—altii éراسi vediendu că metalele espuse noptea in aeru liberu nu se umedicscu, venira la acea parere că ro'a nu e alt'a fora aburirea s'eu resufflarea (transpiratio) ce ose dein trupurile organice prein venutiile s'eu fibrele loru. De parerea antáia, că adeca ro'a se lasa dein aeru in giosu, se tie nea Aristotele deintre cei vechi, si Leslie deintre moderni; de a dou'a parere, dupa carea ro'a se inaltia dein pamentu in susu, erá Gersten; ér' Musschenbroeck apera a trei'a, dupa carea ro'a e se dein trupurile organice; dein aceste trei pareri inse neci un'a nu esplica ro'a si aretările ei dein tote pãrtile. (Da ore tote legate intr'un'a n'aru poté-o esplicá!)

A patr'a opiniune despre roa e a D.riului Wels, densulu si-intemeiá a sa parere pe legile caldurei radiantii (calorici radiantis) si pe principiale igrometriei (maiestriei de a mesurá umediela dein aeru) si e pe scurtu urmatori'a: trupurile nesuescu de purure la equilibriulu (cumpan'a drepta) de temperatura, ádeca de caldura; cele mai calde lasa o parte dein caldur'a sa la cele mai reci, si cesta stramutare de caldura se intende pan' acolo, pana unde se potu vedé trupurile, fia intre densele aeru, s'eu ceva trupu transparente aceea nu imp'éleca nemica, ci aceea, ce stramuta rapedetatea cu care se imprescia caldur'a, e firea suprafaciei trupurilor calde numai s'eu dora chiaru ferbenti; că ci fia-care trupu are o putere emisiva adeca putere de a-si impresciá caldur'a, care putere pote fi mai multu s'eu mai pucinu desvoltata; cea mai desvoltata e in vitru, in fumu, si in substantiele cele vegetali, dein contra in aeru si in metale e forte pucinu desvoltata.

Acum apunendu sorele subt u orizonu dupa o di frumosa si serina, trupurile depre suprafacia pamentului, pre carea nu mai lacesce sorele, se afla cu totele intr'unu spatiu rece, a carui caldura e mai mica de cátu preste di, de ci se teme preste tote o recela generale, inse puterea emisiva intrevine si scimba refrigeratiunea, asia cátu unele se recescu s'eu se refrigeraza mai rapede decâtu altele, fiendu inse că puterea emisiva e mai desvoltata in trupurile vegetali decâtu in aeru,

refrigeratiunea loru inca e mai mare decâtu a aerului, si prein urmare condensa mai multu s'eu mai pucinu aburii dein aeru, (a buna sama traguendu caldur'a dein aeru la sine).

Adaugendu D.riulu Wels la acestea si principiale igrometriei, cari recensentele deinsului le presupune cunoscute, deduce că ca se se potá aretá ro'a pre vre unu trupu se potesce se fia refrigeratu mai nainte—ce e si lucru firescu—, mai incolo că ro'a nu vine neci dein aeru, neci dein pamentu, neci dein trupurile pre cari se areta, ci se formeza in loculu acel'a in care se areta, neci n'au vedíut'o cineva s'eu picandu dein aeru, s'eu inaltianduse dein pamentu, s'eu esindu dein fibrele trupurilor vegetali. La cesta teoria se opusera multi vrendu aretatori ore care dein cele trei comemorate. Inse invetiatalu Italianu Melloni esí la midiu-locu cu sperimentu, care o pune afora de tota indoel'a. Sperimentarea densului e urmatori'a: densulu taiá dein o lamina subtire de cositoriu doue disce cercularie de o marime ne asemene, celu mai mare l'acoperi cu gumi laccae (unu genu de cleiu) pe de o parte, asiá cátu poleitur'a n'ajungea pana la marginile celui mai mare, totusi ajungeá mai inafora de catu marginea discului celui mai micu; apoi gaurite fiendu amendoue la midiu-locu le tiepeni intr'o pertea in departare un'a de alt'a de cinci millimetre (ca 2, 2775 de linie de Vien'a); cestu apparatus implantá densulu afora in pamentu asia catu discele se fia in pusetiune orizontale, celu mai mare deingiosu, cu faci'a cea poleita in susu, er' celu mai micu dein susu; lasandu Melloni cestu apparatus asiá precum l'amu descriu in refrigeratiune de nopte, a obserbatu că disculu celu mai micu nu condensa neci unu aburu, de ora ce puterea lui emisiva e forte mica, ér' dein disculu celu mai mare o parte dein faci'a cea de a supr'a poleita, care esiá mai afora de cátu disculu celu mai micu, in data se acoperi de roa, si dupa aceea inca si marginea discului celui mai mare, carea nu erá poleita, si pe de asupr'a si pe de desubtu inca se umedi, fiendu că dens'a s'ia refrigeratu prein comunicatiunea cu gumi laccae. Cestu sperimentu respunde cu totuiu teoriei D.riului Wels despre roa, si o intaresce, si esplica de plinu. Dein aceste se deduce că ro'a neci nu cade dein aeru, că atunci ar fi cadíutu si pre disculu dein susu; neci nu se inaltia dein pamentu, de ora ce partea discului celui mai mare care e intorsa catra pamentu, e cu totulu sventata pe lenga centru; neci nu abureza dein plante prein fibre, de ora ce o parte dein disculu celu mai mare de cositoriu e acoperita de roa. *)

*) Cu tote aceste, nu se poté negá că dein aeru nu s'aru lasá umediela pe plante, că ci deca se ferescu aburii dein aeru prein recel'a cea generale de noptea, se condensa asiá catu nu-i pote sustiené aerulu, mai multu; neci inaltierea aburilor dein pamentu, de ora ce in pamentu e caldura carea se pota produce aburire dein umediellele ce se afla in trensulu, cesti aburi inse dupa ce se inaltia cátu de pucinu dela pamentu, de e atmosfer'a rece se condensa si asiá potu femané pre plante precum si pre altele de nui absorbu in sine; ba neci aburirea s'eu resufflarea planteloru inca nuse pote negá cu totulu fiendu că acést'a urmeza necesariu dein victiuirea loru organica, că pana candu tie ne aceea, se misca de purure particelele dein la-intru; deci si de se formeza ro'a in loculu in care se areta, vine totusi ceva umediela si dein aeru, si dein pamentu, si dein fiientiile organice.

P R I V I L E G I A L E

Baserecei grecesci unite date de LEU Papa X.

LEU Papa X, intru de pururea aducere a mente. Anu intielesu nu demultu, cum ca, macar'ca ore-candu in Sinodulu dela Florentia subtu Eugeniu Papa IV, inainte-siediatiu nostru de buna aducere a mente, in care intre alalti Principi si Prelati fura de facie Laperatulu de atunci al Greciloru si mai multi alti prelati a natiunei Grecesci, pentru facerea unirei intre baserece'a Greciloru resariteana cu cea Romana, lucrului asia demultu de inaintesiediatiu nostri Romani si de tota lumea Crestina pre doritu, intre alte statute se determina, ca natiunea predisa, in unele rituri si obserbantie ale loru, ce nu se imputa de erese, se remana, si intre altele adeca: cum ca preutii potu se sierbesca in pane cu aliatu, si a bateza subtu alta forma de cum e cea Romana, adeca: Batézasé sierbulu lui Domnedien in numele Parentelui si al Fiului si al Spiritului Santu, Amin;—si ca cei ordenati intru cele sante potu se vietuésca in casatori'a contrasa inainte de luarea Ordeniloru sacri, a portá barba, si sant'a Cumenecatura subtu ambe faciele toturoru inca si prunciloru a o impartasi, in aceeasi adunare s'a statutu, ordenatu si decretu seau lasatu,—totusi Ordenarii latini ai locuriloru pre acea natiune in disele rituri si obserbantie, in locurile unde acum grecii locuescu, in tote dilele-i molesteza si nui lasa in pace, astringundu pre ai loru fii si pre alti batezati dupa daten'a loru ase bateza a dou'ora dupa daten'a baserecei Romane, si Sant'a Cumenecatura subtu ambe faciele a nu se cadé ale administra toturoru si predisiloru prunci, neci a sierbi in aliatu ci in azinu, si cei ordenati in numitii Ordeni sánti a nu se cadé se vietuésca in casatori'a; dreptu carele si unele altele in tote dilele se nascu multe scandale in poporu, si de in di in di se potu nasce de nu vomu ingrigi de buna ora de o midi-locire cavenentiosa. Socotindu inse, catu de folositoriu, piu si de lipse are fi, ca uniunea predisa cu multa ostenela castigata . . prein Ponteficii Romani . . se se conserbeze, si molestieloru si impiedecari-loru numitiloru greci se se puna opréla, precum si de pacea loru si mangaiarea sufletesca intru cele atense se se porte grige, inca si riturile si obserbantie de in baserecele loru si aliurea dupa aloru datena betrana se se consérbe, dein al nostru indemnu, nu dein ocaziunea vre unei cereri noue intr'acestu obiectu asternute, ci deintru a nostra liberalitate si scientia certa, catu si dein plenitatea puterii apóstolesci, numitiloru Greci atatu archierei catu si altoru persone dein natiunea grecesca, si fia-cui deintr'insii, ca cu a loru rituri si obserbantie seau datene, pre cum s'a scri-su mai susu, se pota traí, si pre acelea ale obserbá, precum si Liturgiile si alte sierbitiuri dumnediesci dupa aloru datena vechia ale sierbi . . dein asemenea indemnu si scientia prein acestea concedema si iertámu. Si preste aceea ca neci un A. Episcopu au Episcopu Ordenariu Clerici greci a promoví la preatía se nu se incumete, si cum ca in diocesea, unde se afla Latini si Greci si numai A. Episcopu au Episcopu latinu au ordenariu, disulu A. Episcopu au Episcopu in negotiale si causele numitiloru greci se indetorescu ale asemná un Vicariu grecescu insiloru greci placutu, seau de insii greci aleguendu, pentru ca omulu grecescu mai bene canosce datenele grece-

sci cá latinulu, pre care ei cu a loru stipendiu au salariu selu tiena; si cum ca in causele de apelatiune catra Metropolitanu, de cumva nu are fi grecu disulu Metropolitanu, asemenea jude grecescu in disele cause ale asemná. Preste aceea, de orace in baserecele parochiali ale insiloru greci deintru un ritu pre vechiu si pan'acum obserbatu numai o data in di un preutu pote se sierbesca cele sante, totusi unii preati de ai Latiniloru lasandusi a loru baserece parochiali, ca mai susu numitiloru greci se le faca streampatate, si ca se le turbare riturile si daten'a loru acést'a, nu se scie de ce spiritu portati, uné ori preapuca altarele diselora baserece parochiali, si intr'inselu in contra voci acelor'asi greci sierbescu Liturgii si inca pote si alte sierbitiuri dumnediesci si asia numitii greci pre adese ori remanu fora de ascultarea Liturgiei cu mare vetemare a animeloru in serbatori si alte dile, in care s'au dedatu a ascultá Liturgia: Noi dara spre a ocure scandaloloru si a provedé cá in venitoriu molestii de astu modu se nu se fáca insiloru greci, preutiloru latini mai susu disi, se nu cuteze de ci inaihte Liturgii si alte sierbitiuri dumnediesci a celebrá in disele baserece ale acelor'asi greci, ér' Magistratelor, ori care se fia, cá numitiloru preuti ajutoriu si partinire se nu le dé, precum si cá neci unele rituri au ceremonii in disulu Sinodulu dela Florentia au aliurea intarite ale blastemá, reprobá au a improbá; si unde sunt doi Episcopi, unulu Latinu si altulu grecu totu intr' al celu locu, Episcopulu latinu despre personele grecesci si intru iurisdictionea Episcopulu grecescu, au intr' altele ori care, ce ori cum se tienu de Episcopulu grecescu, neci intr'un modu se nu cuteze a se mestecá, ci Episcopulu latinu de latini, ér' Episcopulu grecescu de greci numai, se porte grige, se indrepte si se aiba iurisdictionea, fia-care la ai sei. Preste aceea, cá preutii latini in baserecele greciloru neci a sierbi liturgia, neci la inmomentarile, nuntele si batezarile si alte acte publice si private ale greciloru a stá la midi-locu au ase mestecá, de nu voru fi cumva a nume chiamati de insii greci la aceea, se nu se incumete, se nu cuteze. Ca Clericii si preutii seculari, calugarii grecesci, baserecele si monastireleloru, cu tote bunurile ce dupa dreptu au datena au in ori ce altu modu lise cuvena, se pota traí, ase folosi si ase bucurá fora impiedecare, precum si Archimandrii si calugarii grecesci, a le loru monastiri, locuri si bunuri oricare, cu tote si ori care privilegia, scutentie, indulte, gratii si prerogative cuprinse in bul'a Magnum mare namita, fratiloru dein Ordulu celoru mai mici de obserbanti'a regulate si monestireloru, locuriloru si conventeloru loru atatu prein dis'a bula catu intraltu ori care modru date si dande, si ei se pota traí, ase folosi si bucurá. Nu alt' mentrea si veduvele preutiloru au Clericiloru grecesci, in curatia dupa Ritulu grecescu traindu, cu acelesi imunitati, scutentie si privilegia, cu carele traindule barbatii preuti au Clerici poteau se traiesca si se se folosésca, dein asemenea indemnu, scientia si putere concedemu, decernemu si dechiaramu; si asia prein A. Episcopii, Episcopii, si alti archierei, preuti si Clerici latini, pentru numitii si alti ori cari dein aceeasi (natiune) archierei si mai mari ai loru, subtu pedepsele suspensiuneidelu cele dumnediesci, ér' altoru mai dein giosu subtu a afurisirei dupa facuta judecata, a lipsentiei de beneficiale baserecesci ce le tienu, si a nepotentiei perpetue de a poté capetá altele de aci inainte, subtu

carele ori cine in contra lucratoriu prein insasi fapt'a va intrá, demandamu, cá aceste litere si tote cele cuprinse intr' in se se le oserbeze neviolatu, si asia prein ori cari judeci in Curtea Romana au afora de ea in oricare Foru ase judecá, sententiá si a trebú se se definiesca, luandulise loru si ori cui de intr'insii poterea de a judecá, sententiá au a defini alt' mentrea, si a fi fora potere si indesiertu ori ce despre acestea cineva cu ori ce autoritate sciendu au nesciendu s' are intemplá se cerce. Cu tote acestea, Onoratoru nostri frati, Episcopi dela Caserta si Asculu, prein asta scrisoria cumetemu si in poterea santei ascultari demandamu, cá a celor'asi greci atatu preuti si Clerici, si Cuviosi mai susu disi, catu si seculari si altoru persone dein dis'a natiune grecesca cu aparare eficace standule intr'ajutoriu, au prein sine au prein altulu sean altii se faca, ca prenumitii si ori carele de intr'insii cu concessiunile, indultele, gratiele si indulgentiele, precum si cu statutele, decretele si ordenatiunile predise in pace si deapururea se se folosesca si bucre; ne suferindu cá ei au careva de intr'insii in cele preatense subtu ceva pretestu se se molesteze, impiedece si se se turbure: pre ori cari contradicatori, predisele si ori care censure si pedepse baserecesci ingreniandu si mai ingreniandu, si oprirea baserecesca . . . adaugandu si alte remedia juridice indemanate, ne socotindu apelatiunea, dumerindui, cerundu spre acésta, de are fi lipse, si ajutoriulu braciului seculariu; ne standu in contra *) etc. Datu in Roma la S. Petru, subtu anelulu Pescariulu, di XVII Mai, anulu 1521, al Pontificatulu nostru ana al noulea.

*) Ce mai urmeza la Pray, in pp. 588, si 588, sunt numai clausule consuete in capetulu Buleloru, ce urmandu D. lui Fejér si noi le anu lasatu a fora.

ARTICULI DE LEGE URBARIALI.

ARTICULUS VIII. De facultate subditorum usufructuationem constitutivorum sessionalium dividendi.

§. 1. Proprietate fundi in sensu d. trip. 3. tit. 30. porro quoque penes dominum terrestrem permanente, in quantum subditi, in colonialibus fundis per se usuatis, in sensu legum facta industrialia, meliorationes et superaedificata habere possunt, cuilibet illorum permittitur, ut similes meliorationes, industrialia et superaedificata, una cum beneficio usufructuationis sessionis et constitutivorum colonialium, in alium subditum transferre possit, subditis prae aliis concurrentibus jure praemptionis gaudentibus: si vero in subditum transferre non posset, illo in casu in proprium dominum terrestrem, cui post subditos, prae aliis praemptionis jus competit; et si neque in dominum terrestrem suum transferre posset, locali communitate, et quocumque sub nomine venientibus corporationibus exceptis, in alium quemcumque concivilitatis jure jam gaudentem, vel in sensu ferendae eatenus legis concivilitatis jus impetratum, hujus principatus incolam transferre poterit; tales coloniales sessiones acquirens tamen quicumque et cujuscumque conditionis fuerit, omnia cum usufructuatione acquisitae sessionis conjuncta tam urbarialia, quam publica onera supportare obligabitur, et ad talium onerum supportationem via urbariali adstringetur.

§. 2. Dominus terrestris usufructuationem sessionis colonialis juxta praecedentem §-um a suo subdito acquisitam, subsequere eatenus semet insinuaturu idoneo subdito, juxta praecedentem

itidem §-um prae omnibus aliis jure praemptionis praedito, acquisitionalem summam deposituro, remittere tenetur.

§. 3. Ad validitatem ac legalitatem praedecaratae venditionis, consensus domini terrestris inomisse requiritur, consensum in sequentibus solum casibus denegare poterit:

a) Si vendere volens subditus, dominum terrestrem, intuitu incumbentium sibi obligationum et praestationum plenarie excontentare non posset, vel nollet.

b) Si emere volens, supportandis urbarialibus praestationibus, et publicis oneribus impar esset.

c) De vagabunda indole, gravibus vel publico perniciosis excessibus, aut

d) Reflexe ad obligationes suas subditaes, cum damnificatione domini terrestris manifestata renitentia notaretur.

In tribus posterioribus casibus, emere volentes, coram domino terrestri fide dignis documentis comprobare tenentur, et quidem, si antea etiam coloni fuissent, qua de causa e praehabita coloniali sessione migraverint. Si autem antea coloni non fuissent, vel si coloni etiam fuissent, praehabitas suas coloniales sessiones in sequelam hujus acquisitionis derelinquere nollent, verum puncto 5-o hujus §-i stabilitam colonialium sessionum quantitatem coacquirere intenderent, praecedentibus ad minimum sub tribus annis honeste semet comportasse.

§. 4. Objecta similium emtionum et venditionum usufructuationis constitutivorum, et sessionum colonialium ea lege constituunt ne per hujus modi emtiones et venditiones constitutiva sessionalia dismembrentur, quae statu in illo, in quo occasione introductionis praesentis urbarii subditis assignabuntur in sua integritate semper conservanda erunt.

§. 5. Subditus facultate liberae venditionis uti volens usufructuationis beneficium quavis anni parte, ac extra terminum etiam articulo IX. pro migratione stabilitum in eumentem transferre poterit.

§. 6. Ne nimia sessionum et constitutivorum sessionalium in paucis manibus coacervatio noxia evadat, maximum illud, ultra quod uni eidemque emtori in eadem communitate, sessiones et constitutiva urbarialia comparare non licebit, ea ratione defigitur: ut in locis illis, in quibus tenata urbarialia, constitutum integrarum sessionum colonialium 60 non superant, integra sessio duntaxat una, in quibus autem integrae sessiones coloniales hunc numerum excedunt, et quidem a 60 sessionibus usque 100 inclusive, sessiones duas, in locis denique, in quibus urbariales sessiones integrae ultra centenarium numerum exsurgunt, ibidem integrae sessiones tres, et non plures, sint illae majores vel minores, per unum individuum emi valeant, restrictione hac ad concernentes dominos terrestres haud extensa.

Praeter concernentes dominos terrestres, relate ad reliquos etiam emtores, excipiuntur casus sequentes:

a) Si per successionem praescripto decr. tr. III. tit. 30. vel testamento mediante sessiones quaequam, in talem, qui jam praedecarato maximo numero provisus esset, devolvantur.

b) Si sessiones in sortem praetensionis authore iudice assignentur; aut occasione concursus vel licitationis sessionis obaerati colonialis, plurimum promittens obtinet; quibus in casibus cunctae concernentis domini terrestris obtingentiae, et legitima praetensiones, e bonis et usufructuationibus colonorum, praevie detrahendae erunt. (Va urmá)